

Yanomae thë ã

Watoriki thëri pë kahiki ã oni
nomeru 15

abril/2002

ESTADOS UNIDOS HAMË YANOMAE THË KUPËNË
NAPË PATA PË NOA THAPUUWI KUPË.

Pree yanomae thë pë yomakamaiwii thëã oni. Awei, kihamë napë pë urihi hamë *Estados Unidos* thëri pëha kami ya hereãmuwi ya thë ã ha wëai kôo, kaho wama ki pihii homo tamai kôo pihio yaro. Napë pëni kami ware noa thapehe naha, kami ya kuu pihio kaho wama kiha.

Awei, kami yanomae yama ki iyë pëha pata wama ki xi harimonomai, wama ki pihini taa pëkii, napë yaioa thëpë kutaeni thëpë ã huo kohipë, rope napë thëpë ã huo ta wama ki pihii xi hari kunomai, rope napë pëni thëpë kôotãamaihe ta oxo wama ki pihii kunomai, napë thëpë ã hwaï aka pore pë makii thëpë pihii piyëkë, kami yani yanikini napë yapë noa thai pario. Ai pata wama ki xi ã harimuu paxionomai.

Napë *antropólogo americano* pëni kami yanomae wamare ki iyë pë thapuuwihii thëpë pairionimi, ai *antropólogo* pëni kami yanomae wamare ki pairiprai pihiiwihii thëpë xirô pairioma, *Napoleão Chagnon* wãaha kuowini, pata thëpë iyë pë toai wi a tapronimi, kami yani ihi ya noa yai thai pihio. Wamare ki yai iyë pë yai toai wihii kami yani ya pënëhë yai poma.

Awei ai *antropólogo* pëni kami yanomae wamare ki nohimaiwihii pëni yanomae wamare ki noa huamahe, kama napë *antropólogo* pë mohoti mahioma, kami yanomae yama ki iyë pë thomua përema yarohe, napë pëni pata thëpë pihii mohoti pihiarema yarohe, kami ya yai xuhurumu mahi, kami ya prahani ôhõ taapraru yaro, kuë yaro hwei thë oniha kahama ki noa thai. Awei, yaioa napë thëpë kutaeni thëpë ã huo kohi pë, rope yanomae yama kiã huaimihe, napë pëni *documento* pënëhë yai puu yarohe, kuë yaro kami yani kaho wama ki yomakamai pihio, kami yani napë yapë noa thai wi yaxi harimoimi, yanikini wamare ki iyë përiã kôamaihe. Inaha ware noa thama yarohe, kami ya noa weemu napë *antropólogo* pënë kami ware noa thama yarohe, wama ki yomakamai pihio.

Dia 8 de Abril thëha ai *cidade* hamë yahaki huukôoma, ai *indio americano advogado* eha kami ya eã hwaï kôoma, ipa nohini kami wamare ki riã pairiprai. Inaha kami ware noa thama, totihi ware noa thama yarohe kami ya xi topraru.

Awei, pata wama ki xi harimomai yanikini wamare ki iyë pë riã kôa maihe, kuë yaro pata wama ki xuhurumu wasuu, rope wamare ki iyë pë koma kii heta wama ki pihii kunomai, kami ya kuo mão kunaha wama ki xirô xuhurumu, napë pë hamë kami ya praha huu hikio yaro, kami yani xirô hakë ôhotaai kunaha wama ki pihii xirô hõripruu.

Awei, *indio americano* ni kami yama ki ha *carta* a thaprai pihio, awei, ipa oni wama aha taarini pree pata wama thëpë noaha tharini *carta* wama a thaa xoa prarii, kami rihamë wama a ximia xoarii, kami yani kihamë *Estados Unidos* hamë ya ximai xoapë, *indio americano advogado* a nakamoma yaro, wama ki yomakamai.

Awei, inaha yanomae yama ki kuaï tēhë kami yama ki iyë pë xirô koma kiihe, yama ki moyamë pruu mão tēhë thēnē tete rayuu yaro, kami ware yai pairiprai tēhë thëã xirô kohi pë, kami ware xirô pihii potii tēhë, napë pëã huoiimi thare.

Awei, ai thë ã, *dia 23 de Abril* thë kuo tēhë, *Funai* thëri yama kinë *garimpeiro* yama pë hētēma, hwei kami yama ki urihi hamë tire harani *Avião* harani, *garimpeiro* pë praha xoa, kihamë *Catrimani* u orahamë thëpë xirô kua hãthõa, Paapiu thë urihi hamë mori *garimpeiro* thëpë xirô kupra, hapa thëpë ta kuo pii naha thëpë kuaimi, kuë yaro kami ya pihii yaniki, kami yama ki urihi pë hamë, *garimpeiro* pë kuaimi xoa, awei, inaha urihi proke prauku kuë xoa yaro, kami yanomae wama ki xuhurumonomai, *Funai* thëri pëni wamare ki pairi puu hikia yaro.

Davi Kopenawa Yanomami, Watoriki thëri e thë ã oni